

the Spring of 1917«, begge trykt i Richard Pipes (ed.), *Revolutionary Russia* (1969), og begge behandlende just W.s emne. Shapiro finder den egl. årsag til regeringens manglende handlekraft i dens toneangivende medlemmers næsten religiøse tro på det russiske folks iboende egenskaber, som – ved en uhæmmet udfoldelse – ville føre Rusland ind i tusindårsriget. Da folket skejede ud forbød denne filosofi regeringen at skride ind. Til gengæld kunne man have undværet mange af de biografiske detaljer, der tynger fremstillingen. Man savner en egl. konklusion på undersøgelsen, et savn der føles så meget stærkere som mange af W.s synspunkter skjuler sig i det meget omfangsrige noteapparat, men man må vel forvente, at dette er første del af en samlet undersøgelse, der vil føre begivenhederne helt frem til oktober 1917?

BENT JENSEN

JAN KUUSE: *Inkomstutveckling och förmögenhetsbildning. En undersökning av vissa yrkesgrupper 1924–1959. Meddelanden från ekonomisk-historiska Institutionen vid Göteborgs Universitet, 23. Göteborg, 1970. 172 s. + tabeller. 20 sv. kr.*

ULF OLSSON: *Lönepolitik och lönestruktur. Göteborgs verkstadsarbetare 1920–1949. Meddelanden från ekonomisk-historiska Institutionen vid Göteborgs Universitet, 19. Göteborg, 1970. 225 s. 20 sv. kr.*

Mellemkrigstidens økonomiske udvikling har i en lang årrække været et område, der kun har været sporadisk behandlet af økonomiske historikere, hvilket nok kan vække en del undren, da disse to årtier omfatter så store omvæltninger af økonomisk art, at de i høj grad trænger til dybtgående analyser for at vinde en bedre forståelse af, hvad der egentlig foregik, og samtidig vil man gennem denne belysning kunne uddrage en righoldig eksempelsamling på økonomiske sammenhænge og virkningerne af økonomisk-politiske indgreb.

På internationalt plan har der imidlertid siden midten af 1960-erne været en voksende interesse at spore for denne periode. Bl. a. har en række vægtige afhandlinger søgt at kaste nyt lys over de forvirrede internationale valutaforhold i 1920-erne, og flere engelske økonomiske historikere har behandlet den indre økonomiske udvikling i Storbritannien såvel i 1920-erne som i 1930-erne.

I Sverige har man nu påbegyndt et storstilet forskningsprogram, der med titlen »Det svenska välståndets utveckling 1925–1960« skal søge at finde frem til, hvilke kræfter der har ligget bagved den økonomiske udvikling efter 1. verdenskrig, der i det lange løb samtidig har muliggjort stigende investeringer, jævner indkomstfordeling og en stærkt forbedret levestandard. En række forskere har taget enkeltopgaver op inden for det fælles tema, og de to foreliggende afhandlinger, der begge har indbragt deres forfattere doktorgrader ved Göteborgs Universitet, er led i denne serie af studier.

Jan Kuuse har som grundlag for sin afhandling fremdraget skifter for alle lærere, murere og tekstilarbejdere i de fire største svenske byer i perioden 1924–59, i alt ca. 2500 personer. For de samme mennesker er der derefter fundet frem til skatteselvangivelserne i de forudgående år for derved for de tre erhvervsgrupper at få et materiale til belysning af henholdsvis formue- og indkomstforhold. Da man umiddelbart må se på værdien af dette kildemateriale med

en vis skepsis, fordi det er indsamlet til brug i situationer, hvor den, der foretager opgivelsen, kan have haft interesse i at opgive forkerte beløb, er der i et indledende kapitel foretaget en indgående analyse af dets værdi, delvis ved at inddrage andet materiale, og ud fra denne del af undersøgelsen mener forfatteren at kunne slutte, at der er tale om en god overensstemmelse med de faktiske forhold, idet der navnlig for selvangivelsernes vedkommende ikke synes at have været store muligheder for de pågældende kategorier for at foretage unddragelser.

I de efterfølgende kapitler foretages derefter en undersøgelse af indkomsterne og formuernes størrelse over tid og mellem erhvervsgrupperne indbyrdes med hensyntagen til forhold som alder, civilstand og antal børn. Der er fortrinsvis tale om en grundig beskrivelse af de tabeller, der er opstillet, og disse kapitlers væsentligste værdi ligger i, at de giver et mere sikkert billede af indkomstudviklingen gennem det omfattende kvantitative materiale end den, man hidtil har haft, idet konklusionerne som hovedregel må siges at bekræfte de forventninger, der på forhånd kunne stilles til stoffet. Således fremtræder tydeligt de stabilere forhold for offentlige ansatte og bygge- og anlægssektorens store konjunkturfølsomhed samt den forskellige fordeling af livsindkomsten over forskellige aldre hos henholdsvis funktionærer og arbejdere.

I et afsluttende kapitel gøres der rede for samvariationen mellem indkomst og formue. Da det indsamlede materiale vedrørende formueforhold kun afspejler situationen ved personens dødsfald, kan der ikke ventes nogen tydelig sammenhæng, og det er ikke muligt på grundlag af det bevarede materiale at give nogen opgørelse over den årlige opsparing, hvor der formodentlig ville være fremkommet et bedre resultat.

Ulf Olssons afhandling har som kildemateriale en stærkt specificeret lønstatistik indsamlet af arbejdsgiverforeningen omhandlende Göteborgs metalindustri. Ud fra dette kildegrundlag, hvis værdi og repræsentativitet underkastes en grundig undersøgelse, foretages en analyse af lønrelationerne ud fra tre hovedhensyn, nemlig den relative lønudvikling mellem 1) kategoriernes faglærte, specialarbejdere og ufaglærte, 2) arbejdere i forskellige aldersklasser og 3) mænd og kvinder. Undersøgelsen heraf sker alene i form af relative tal og nogle let overskuelige diagrammer, mens en mere avanceret statistisk testning af hypoteserne undlades, men hovedresultaterne fremstår dog også forholdsvis klart ved den valgte metode. Der foretages overalt en omhyggelig opsplnitning på undergrupper, således at man sikrer sig, at forskydninger ikke blot er fænomener, der er opstået ved en ændret fordeling mellem undergruppernes relative vægte, men er virkelige generelle foreteelser. Hovedindtrykket af undersøgelsen er, at der bortset fra forholdet mellem mands- og kvindeløn er tale om relativt stabile lønrelationer på langt sigt, men med betydelige forskelle i udviklingen på kort sigt afhængig af de konjunkturrelle forhold. Derimod er hovedtendensen, at kvindernes relative lønsituation forbedres i forhold til mændenes, en udvikling, der især er karakteristisk for årene 1922-32.

Sammenlignet med tilsvarende undersøgelser på dansk materiale er det mest overraskende resultat af den svenske undersøgelse, at udviklingen i de faglærtes løn er mere ustabil over de forskellige konjunkturfaser end for specialarbejdere og ufaglærte. Dette forhold viser sig da også ved en sammenligning med andre

geografiske regioner at være særligt udpræget for Göteborgsområdets vedkommende, og ved en disaggregering af materialet fremkommer der tydelige forskelle mellem små og store virksomheder, således at forfatteren mener at kunne forklare udviklingen som et resultat af den hastighed, hvormed mekaniseringen i virksomhederne gennemførtes, en antagelse, der virker sandsynlig ud fra det forelagte materiale.

I en sammenfatning vises det på dette grundlag, at markedskræfterne har haft en stærkere virkning end de organisatoriske kræfter i bestemmelsen af lønudviklingen. Konklusionen virker på baggrund af bogens analyser antagelig, men ville nok være fremstået klarere, hvis der var blevet lagt større vægt på en fremstillingsform, hvor markedskræfternes indvirkning gennem indførelse af lønglidningsbegrebet analyseredes som en korrektion på virkningerne af hovedaftaler og dyrtidsregulering, en analyseform, som har været stærkt anvendt i den internationale debat om de bestemmende faktorer for lønudviklingen.

HANS CHR. JOHANSEN

HERMANN WEBER: Die Wandlung des deutschen Kommunismus. Die Stalinisierung der KPD in der Weimarer Republik. Gekürzte Studienausgabe Basis. Frankfurt am Main, Europäische Verlagsanstalt, 1971. 405 s. DM 9.-.

I denne studieudgave af Hermann Webers grundlæggende undersøgelse af det tyske kommunistiske partis (KPD) forvandling i årene 1924-1929, det Weber kalder partiets stalinisering, er der desværre udeladt vigtige dele af originaludgaven, der udkom i 1969; det gælder ikke bare vigtigt trykt og utrykt kilde-materiale, statistisk materiale angående førerkorpset og partifunktionærerne, men osse de værdifulde kortbiografier over 504 ledende KPD-funktionærer. Ligeledes savnes meget hårdt originaludgavens kilde- og litteraturfortegnelse. Disse forhold gør naturligvis bogen mindre egnet som instrument i historisk øjemed.

Dette forhindrer dog ikke, at Webers undersøgelse udfylder et vigtigt hul i den ellers ret omfattende litteratur mht. KPD's historie i Weimarrepublikken der dog for det meste har beskæftiget sig med partiets historiske og politiske rolle i årene 1918-1933; selv østtyske historikere er i udstrakt grad veget uden om behandlingen af partiets organisationshistorie i årene 1924-1929, hvor KPD blev det, der i officiel østtysk sprogbrug kaldes et »Partei neuen Typus«; Weber derimod taler måske mere præcist om partiets stalinisering. Ved stalinisering forstår han følgende: »Das bedeutet den Wandel von einer Partei mit einem hohen Mass innerer Demokratie, die zugleich von inneren Fraktionskämpfen zerrissen ist, in eine disziplinierte Partei mit zentralisierter Befehlsgewalt. Stalinisierung heisst Veränderung der inneren Parteistruktur, Entstehung einer monolithischen, straff disziplinierten und zentralisierten Organisation, in der die Führung mit Hilfe des hierarchisch aufgebauten Parteiapparats die Mitglieder beherrscht und die Politik im Sinne und entsprechend den Weisungen der Stalinschen KPdSU bestimmt« (s. 8). Modellen herfor var naturligvis Stalins omorganisering af det sovjetrussiske kommunistparti; i Webers øjne betød det den tyske kommunismes afgørende forvandling.